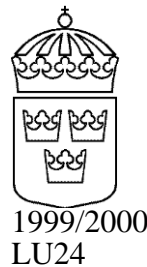

Lagutskottets betänkande

1999/2000:LU24

Medlemsfrämjande föreningar

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 1999/2000:88 om registrering av medlemsfrämjande föreningar jämte en motion som väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås ändringar i lagen om ekonomiska föreningar vilka innebär att definitionen av ekonomisk förening utvidgas i två avseenden. Syftet med förslagen är att öppna för möjligheten att strukturera en och samma kooperativa verksamhet i två led med totalt sett samma medlemmar.

De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 juli 2000.

I propositionen föreslås också ändringar i inkomstskattelagen och i lagen om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Utskottet tillstyrker bifall till propositionen och avstyrker motionen.

Till betänkandet har fogats en reservation.

Propositionen

I proposition 1999/2000:88 föreslår regeringen (Näringsdepartementet) – efter hörande av Lagrådet – att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
2. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
3. lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kontrolluppgifter.

Lagförslagen har intagits som bilaga till betänkandet.

Motionen

1999/2000:L18 av Stig Rindborg m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen avslår proposition 1999/2000:88.

Bakgrund

Föreningar delas i juridiskt hänseende in i ekonomiska föreningar och ideella föreningar. De ekonomiska föreningarna regleras i den sedan år 1988 gällande lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (föreningslagen). En ekonomisk förening skall registreras, och associationsformen har konstruerats för att vara särskilt lämplig för kooperativa företag. För registrering fordras nämligen att föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom sådan ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar som konsumenter eller andra förbrukare, som leverantörer eller med egen arbetsinsats eller genom att begagna föreningens tjänster eller på annat liknande sätt (samhandel). Medlemmarna äger och finansierar organisationen samt tillgodogör sig resultatet av dess verksamhet i förhållande till vars och ens deltagande. De nu nämnda kriterierna kan sammanfattas som kravet att främja medlemmarnas ekonomiska intressen – ändamålskravet – kravet på ekonomisk verksamhet av angivet slag – verksamhetskravet – samt kravet på medlemmarnas deltagande – det kooperativa kravet. Skälet för kravet på ett kooperativt inslag är att man har önskat undvika att föreningsformen kommer till användning i rena kapitalplaceringssyften.

De mest omfattande verksamhetsgrenarna av den svenska Kooperationen finns inom konsumentkooperationen – t.ex. dagligvaruhandeln – lantbrukskooperationen och bostadskooperationen. Konsumentkooperationen består av konsumentföreningar, OK-föreningar och Kooperativa Förbundet, KF. Det finns även kooperativ verksamhet med annan inriktning, t.ex. organisationer för sparande och krediter, olika producentkooperativa verksamheter inom bl.a. åkerinäringen samt arbetskooperativ.

Våren 1994 behandlade näringsutskottet ett antal motioner rörande de kooperativa företagens ställning i förhållande till övriga företagsformer. Näringsutskottet uttalade därvid att det var helt oacceptabelt om statsmakterna, genom utformning av regelsystem som missgynnar den kooperativa företagsformen, åstadkommer en styrning bort från denna företagsform. Utskottet föreslog bifall till då aktuella motioner och ett tillkännagivande från riksdagen om att de kooperativa företagen skall behandlas likvärdigt med andra företag. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 1993/94:NU15, rskr. 222).

I december 1994 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att utreda om de kooperativa företagsformerna var missgynnade i jämförelse med andra företagsformer och, om så var fallet, föreslå de ändringar i lagar och andra författningar som behövdes för att uppnå likvärdighet mellan olika företagsformer (dir. 1994:149). Utredningen, som tog namnet Företagskooperativa utredningen, överlämnade i februari 1996 betänkandet (SOU 1996:31) Attityder och lagstiftning i samverkan. Betänkandet har remissbehandlats.

Hösten 1997 behandlade lagutskottet regeringens proposition 1996/97:163 Den kooperativa företagsformen, vari redovisades regeringens ställningstaganden till Företagskooperativa utredningens förslag. I propositionen konsta-

terades att det på senare tid vuxit fram ett behov av att organisera kooperativ verksamhet i nya strukturer där bl.a. ägandet och verksamheten skiljs åt i olika juridiska personer. Omstrukturering pågick också i flera av de kooperativa branscherna, framför allt inom konsumentkooperationen. Propositionen innehöll förslag till vissa ändringar i bl.a. föreningslagen som gällde reglerna om de kooperativa företagens organisation och kapitalförsörjning. Bland annat innebar lagändringarna en möjlighet för en ekonomisk förening att bedriva hela sin verksamhet i ett av föreningen helägt dotterföretag. Propositionen tillstyrktes av utskottet, och lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 1998 (bet. 1997/98:LU3).

Ett förslag från Företagskooperativa utredningen gällde frågan om registrering av s.k. medlemsfrämjande föreningar, dvs. att en förening under vissa förutsättningar skall kunna registreras som ekonomisk förening utan att själv bedriva affärsverksamhet som dess medlemmar deltar i (samhandel). Förslaget har härefter utretts vidare av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet med representanter för Näringsdepartementet, Finansdepartementet och Justitiedepartementet. Förslagen har redovisats i promemorian Medlemsfrämjande föreningar. Promemorian, som har remissbehandlats, ligger till grund för förslagen i den nu aktuella propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen pekas på den omstrukturering som skett inom kooperationen och som innebär att en lokalt förankrad konsumentförening, primärföreningen, överför affärsverksamhet till sekundärföreningen, KF. Detta medför sålunda en koncentration av samhandeln till centralorganisationen och/eller dess helägda dotterföretag. Omstruktureringen har sin grund i de behov som konsumentkooperationen har upplevt när det gäller att skapa en mer effektiv verksamhet, dvs. att uppnå storskalighets- och synergieffekter för att öka sin konkurrenskraft gentemot andra aktörer på marknaden, samtidigt som den lokala förankringen bevaras.

Propositionens förslag innebär att den kooperativa föreningsrörelsen ges möjligheten att ha en organisation där ägandet och den kooperativa verksamheten kan läggas i olika juridiska personer utan att primärföreningen förlorar sin rättsliga status som ekonomisk förening. En förening som inte själv i huvudsak bedriver ekonomisk verksamhet men vars medlemmar deltar i sådan ekonomisk verksamhet som bedrivs av en eller flera andra ekonomiska föreningar skall sålunda utgöra en ekonomisk förening, s.k. medlemsfrämjande förening. En förutsättning för detta är att föreningens tillgångar till övervägande del består av andelar i den eller de andra ekonomiska föreningarna. Vidare föreslås att vid bedömning enligt de redan gällande bestämmelserna av om en förening är ekonomisk förening skall, utöver föreningens egna medlemmar, beaktas även medlemmarna i en annan ekonomisk förening som är medlem i den förstnämnda föreningen.

De föreslagna ändringarna tas in i föreningslagen och syftar till att öppna för möjligheten att strukturera en och samma kooperativa verksamhet i två led med totalt sett samma medlemmar.

Ändringarna i föreningslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2000.

I propositionen föreslås också ändringar i inkomstskattelagen (1999:1229). Ändringarna där innebär att en kooperativ förening vid beräkningen av avdragsutrymmet för sådan kooperativ utdelning som är skattefri hos mottagaren får beakta även samhandeln med andra än medlemmar och att avdragsrätten för insatsutdelning begränsas. Vidare föreslås bl.a. regler för att förhindra att medlemsfrämjande föreningar etableras av skatteplaneringsskäl.

Motionen

I motion L18 av Stig Rindborg m.fl. (m) yrkas avslag på propositionen. Enligt motionärerna har beredningen av propositionens förslag varit bristfällig, och det saknas en helhetssyn på de frågeställningar som har aktualiserats. Därför är det, enligt motionärernas mening, oklart vilka konsekvenser förslaget får, och vilka effekter som ifrågavarande omstruktureringar har för bl.a. landets småföretag.

En effekt av förslaget är enligt motionärerna att den för Kooperationen så grundläggande demokratiska förankringen försvagas, eftersom den enskilde medlemmens möjlighet att göra sin stämma hörd kommer att minska. Enligt motionärernas mening är det inte lämpligt att urholka den kooperativa företagsamhetens väsen på detta sätt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att kooperativ samverkan i ekonomiska föreningar har starka traditioner i svenskt näringsliv. Redan år 1994 betonade riksdagen vikten av att de kooperativa företagen ges likvärdiga förutsättningar som andra företag, och hösten 1997 beslutade riksdagen om lagändringar i syfte att stärka de kooperativa företagens ställning såväl organisatoriskt som beträffande kapitalförsörjningen.

Såvitt avser nu ifrågavarande lagförslag har, som framgår av propositionen, konsumentkooperationens behov av att skapa en mer effektiv verksamhet varit av speciell betydelse. Sålunda gäller för konsumentkooperationen att uppnå sådana storskalighets- och synergieffekter som ökar konkurrenskraften gentemot andra aktörer på marknaden, samtidigt som den lokala förankringen bevaras. Den arbetsfördelning inom den kooperativa föreningsrörelsen som möjliggörs genom de föreslagna lagändringarna leder också, som framgår av propositionen, till betydande effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar. Även från samhällsekonomiska utgångspunkter och i ett tillväxtperspektiv är det i sig angeläget att strukturella och organisatoriska förbättringar av detta slag kan vidtas föreningsrättsligt, om bärande skäl finns i övrigt. Härtill kommer att organisationen sedd i sin helhet bibehåller den kooperativa verksamhetens karakteristiska egenskaper och den kooperativa formens egen identitet. Den samlade organisationen svarar därvid mot de krav som ställs på en ekonomisk förening.

Utskottet kan mot den nu angivna bakgrunden ansluta sig till propositionens förslag vilka, såvitt utskottet kan bedöma, i huvudsak tillgodoser de behov av lagändringar som är påkallade. Motion L18 avstyrks följaktligen.

Utskottet hemställer

 beträffande *regeringens lagförslag*
att riksdagen med avslag på motion 1999/2000:L18 antar regeringens
förslag till
dels lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
dels lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
dels lag om ändring i lagen (1990:325) om självdeklaration och kon-
trolluppgifter.

res. (m)

Stockholm den 23 maj 2000

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Karin Olsson (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c) och Ana Maria Narti (fp).

Reservation

Regeringens lagförslag

Stig Rindborg, Henrik S Järrel, Elizabeth Nyström och Berit Adolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "avstyrks följaktligen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att en såpass genomgripande reform som den i propositionen föreslagna borde ha föregåtts av en mer ingående beredning. Den bristfälliga utredningen medför att erforderlig helhets-syn på ifrågavarande spörsmål saknas. Som påpekas i motionen är det också i högsta grad oklart vilka konsekvenser förslaget för med sig. Enligt utskottet är det därför märkligt att regeringen avfärdat behovet av en konsekvensana-lysis, samtidigt som avsaknaden av en sådan analys leder till betydande osä-kerhet om hur de föreslagna lagändringarna påverkar bl.a. småföretagen.

Enligt utskottets mening står dock klart att den för Kooperationen så grund-läggande demokratiska förankringen skulle försvagas genom ifrågavarande lagändringar. Den enskilde medlemmens möjlighet att göra sin stämma hörd skulle minska, och risken är stor att föreningsformen kommer till användning i syften som inte är önskvärda.

Mot den nu angivna bakgrunden anser utskottet att riksdagen, med bifall till motion L18, bör avslå samtliga de i propositionen framlagda lagförslagen.

dels att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

 beträffande *regeringens lagförslag*
att riksdagen med bifall till motion 1999/2000:L18 avslår de i proposition 1999/2000:88 framlagda lagförslagen.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

1999/2000:LU24
Bilaga

